

SCI-CONF.COM.UA

SCIENTIFIC ACHIEVEMENTS OF MODERN SOCIETY

**ABSTRACTS OF IX INTERNATIONAL
SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE
APRIL 28-30, 2020**

**LIVERPOOL
2020**

SCIENTIFIC ACHIEVEMENTS OF MODERN SOCIETY

Abstracts of IX International Scientific and Practical Conference

Liverpool, United Kingdom

28-30 April 2020

**Liverpool, United Kingdom
2020**

UDC 001.1

BBK 83

The 9th International scientific and practical conference “Scientific achievements of modern society” (April 28-30, 2020) Cognum Publishing House, Liverpool, United Kingdom. 2020. 1175 p.

ISBN 978-92-9472-193-8

The recommended citation for this publication is:

Ivanov I. Analysis of the phaunistic composition of Ukraine // Scientific achievements of modern society. Abstracts of the 9th International scientific and practical conference. Cognum Publishing House. Liverpool, United Kingdom. 2020. Pp. 21-27. URL: <http://sci-conf.com.ua>.

Editor

Komarytskyy M.L.

Ph.D. in Economics, Associate Professor

Editorial board

prof. Jan Kuchar, CSc.

doc. PhDr. David Novotny, Ph.D.

doc. PhDr. Zdenek Salac, Ph.D.

prof. Ing. Karel Marsalek, M.A., Ph.D.

prof. Ing. Jiri Smolik, M.A., Ph.D.

prof. Karel Hajek, CSc.

prof. Alena Svarcova, CSc.

prof. Marek Jerabek, CSc.

prof. Vaclav Grygar, CSc.

prof. Vaclav Helus, CSc.

prof. Vera Winterova, CSc.

prof. Jiri Cisar, CSc.

prof. Zuzana Syllova, CSc.

prof. Pavel Suchanek, CSc.

prof. Katarzyna Hofmannova, CSc.

prof. Alena Sanderova, CSc.

Collection of scientific articles published is the scientific and practical publication, which contains scientific articles of students, graduate students, Candidates and Doctors of Sciences, research workers and practitioners from Europe, Ukraine, Russia and from neighbouring countries and beyond. The articles contain the study, reflecting the processes and changes in the structure of modern science. The collection of scientific articles is for students, postgraduate students, doctoral candidates, teachers, researchers, practitioners and people interested in the trends of modern science development.

e-mail: liverpool@sci-conf.com.ua

homepage: <http://sci-conf.com.ua>

©2020 Scientific Publishing Center “Sci-conf.com.ua” ®

©2020 Cognum Publishing House ®

©2020 Authors of the articles

ТУРИЗМ СПРАВЕДЛИВОСТІ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Сичова Анастасія Олександрівна

к.політ.н., доцент

Луганський національний університет

імені Тараса Шевченка

Анотація. У статті аналізуються форми несправедливості, які супроводжують розвиток туристичної галузі. Особливу увагу авторка приділила проблемам екологічної та соціальної справедливості, зважаючи на актуальність їх вирішення з позиції світової спільноти. У статті можна знайти практики відновлення соціального та екологічного правосуддя, запропоновані туроператорами і неурядовими організаціями.

Ключові слова: туризм справедливості, екологічна несправедливість, туризм правосуддя, туристична дестинація.

Туризм часто зображується як один з найдинамічніших бізнес-напрямків сучасного світу. Згідно із заявою Генерального секретаря UNWTO, Т. Ріфайя, «на туристичну діяльність припадає близько 5% світового ВВП і зайнятість одного з 12 осіб в країнах з сильною економікою» [1]. Але, крім очевидних переваг, чимало дискурсів стосовно туризму наповнені критикою з боку місцевих громад і неурядових структур. Йдеться про проблеми справедливості і рівності, які фактично не обговорюються в академічних колах, за винятком робіт Д. Шейвенс, Д. Фенел і Ф. Хігінс-Дезбіоль.

Мета даної статті – розглянути кореляцію між розвитком туризму та його впливом на загострення питань соціальної та екологічної несправедливості по відношенню до приймаючої сторони.

З економічної точки зору, туризм не асоціюється з турботою про справедливість, уявляючи собою прагматичну і комерціалізовану категорію. На думку Ф. Хігінс-Дезбіюль [2], вузьке розуміння туризму як бізнес-індустрії затьмарило його початкове сприйняття як солідної соціальної сили. Якщо згадати про гранд-тури XVII століття, то їх пріоритетна функціональність полягала, перш за все, у наданні молодим людям з вищих верств суспільства можливості отримати класичну освіту. Навіть Т. Кук, який стояв біля витоків масштабування туристичної діяльності, розглядав туризм як інструмент демократизації, що дозволяє кожному індивіду, незалежно від соціального статусу, знайти своє місце під сонцем. У сучасну епоху розвиток політичного туризму або туризму справедливості не користується популярністю, навіть в рамках академічної дисципліни.

Першими дослідниками, які трактували туризм в негативному ключі, були Й. Крипендорф і Д. МакЛарен. Так, Й. Крипендорф запам'ятався як автор новаторської критики туризму в своїй роботі «Відпочиваючі» [3], де підняв питання відповідальності та етики як невід'ємних складових популяризації туризму. Книга Д. МакЛарен «Переосмислення туризму і екотревел» [4] також представляла собою критику різних негативних впливів туризму, в тому числі в контексті захисту прав корінного населення дестинації.

З 2009 р. туризм стає більш індустріалізованим і керованим з огляду на появу таких регуляторів як Всесвітня туристична організація і Всесвітня рада подорожей. Тому будь-яка критика негативних впливів туристичного бізнесу нівелювалася політикою корпоративної соціальної відповідальності. Але корпоративна модель розвитку туризму мала серйозні наслідки для місцевих жителів Барселони, Венеції, Ямайки і Балі. Як наслідок, концепція туризму справедливості передбачає розгляд наступних питань: забезпечення прав місцевих спільнот, які приймають туристів; оцінка потенційних негативних наслідків через туристичну діяльність; принципи і види справедливого туризму; особливості правосуддя в певній туристичній дестинації.

Свого часу Й. Крипендорф і Д. МакЛарен класифікували форми прояву несправедливості в туристичній галузі на дві групи. Перша включає секс-туризм, медичний туризм з метою трансплантувати органи, а також туризм бідності, який передбачає відвідування нетрів. Друга форма представлена туризмом, що руйнує природні місця існування корінних жителів, тобто мова йде про екологічну несправедливість. При цьому більшість рішень стосовно напрямків розвитку туризму на території місцевих спільнот ухвалюються органами влади в односторонньому порядку, без участі представників громад. Р. Касис запропонував власну дефініцію справедливого туризму, під яким він розуміє «соціальну і культурну відповідь на політику всепоглинаючої глобалізації» [5].

Д. Шейвенс назвала наступні атрибути справедливого туризму, а саме:

1. Орієнтація на досягнення солідарності між туристами і приймаючою стороною
2. Формування взаєморозуміння на основі справедливого обміну цінностями і поваги
3. Підтримка способів самозабезпеченості і самоідентифікації місцевих громад
4. Максимізація місцевих економічних, культурних і соціальних переваг [6, с.101].

У подальших дослідженнях Д. Шейвенс виокремила п'ять форм справедливого туризму, що містять наступні практики:

1. Історії про пригноблення місцевих громад
2. Підвищення інформованості щодо проблем бідності
3. Участь туристів у природоохоронних заходах на добровільних засадах
4. Розвиток місцевого економічного потенціалу волонтерами-туристами
5. Революційний туризм / боротьба за самовизначення місцевих жителів [7, с. 134].

У якості прикладів реалізації туризму справедливості згадаймо правозахисні тури Global Exchange, програма лідерства спільноти Oxfam Australia, у межах

якої австралійці вивчають стратегії розвитку громад, а також Ладакській проект Міжнародного товариства екології та культури, що дозволяє місцевим лідерам обмінюватися досвідом і знаннями з західними країнами. Окремі туроператори також не залишаються осторонь. Наприклад, колумбійський «Justice Travel» пропонує туристам одноденні поїздки в м. Соачі, район Боготи, де в результаті конфлікту з партизанами Револьюційних збройних сил Колумбії (FARC) поселилося близько мільйона осіб. Крім Соачі, компанія займається просуванням двотижневого туру з відвідуванням правозахисних організацій в Калі, Медельїні, Санта-Марті і Картахені.

Такі НПО, як Tourism Concern і Tourism Watch, зосереджені на розробці програм зміни споживчого вибору туристів, відомих під назвою EQUATIONS. Подібна стратегія особливо актуальна з огляду на активізацію соціального руху за справедливі форми глобалізації та постійного включення концепції справедливого туризму до порядку денного Всесвітнього соціального форуму, починаючи з 2004 р.

Стимулами для популяризації категорії справедливості в контексті туристичної діяльності слугували ситуація в Палестині і захист екології. Палестина з її територіями, що знаходяться під нелегальною окупацією з 1967 р., намагається використовувати туризм у якості інструменту демонстрації власної позиції і надання доказової бази міжнародному співтовариству за допомогою політичних турів.

Проте Ізраїль також розглядає туризм як політичний механізм для демонізації палестинців і встановлення монополії над туристичним сектором у власних інтересах. Так, ізраїльська пропаганда попереджає про небезпеку, пов'язану з поїздками в Палестину, зображуючи палестинців як потенційних терористів. Крім зазначеного, Ізраїль скорочує потенціал палестинської спільноти за допомогою наступних заходів: відмова навчати і ліцензувати палестинських гідів, введення додаткових муніципальних податків, відмова у видачі ліцензії на ремонт готелів у палестинських районах. З огляду на встановлення повного контролю над аеропортами та автомагістралями, Ізраїль фактично зберігає

віртуальну монополію на індустрію туризму, до речі, на базі палестинських ресурсів та історичної спадщини. На думку Р. Касис, «туризм став для Ізраїлю засобом створення історичного міфу, де немає місця палестинському народу» [8].

З метою чинення опору ізраїльській окупації, була створена група альтернативного туризму Палестини (ATG). Заснована в 1995 р., ATG є неурядовою організацією, що спеціалізується на турах і паломництвах в Палестину.

У своєму статуті ATG бачить наступні завдання справедливого туризму:

1. Зміна характеру масового туризму зі споживчого на гуманістичний
2. Встановлення прямих контактів між туристами і палестинським населенням для розуміння палестинської культури та історії
3. Руйнування негативних стереотипів про Палестину та її мешканців
4. Досягнення балансу між доходами палестинського та ізраїльського туристичних секторів за рахунок використання палестинської інфраструктури (готелі, ресторани, транспорт, гіді та ін.)
5. Збільшення кількості туристів, які відвідують Палестину, а також тривалості їх перебування в палестинських районах
6. Залучення туристів до волонтерської роботи через НУО (збір оливок, посадка дерев) для становлення об'єктивного розуміння повсякденних реалій ізраїльської окупації [9].

За допомогою зазначених методів ATG прагне сформувати позитивний імідж Палестини і сприяти розвитку справедливого туризму в даному регіоні. Окрім соціальних форм несправедливості в туризмі, вчені фокусуються на екологічній категорії [10]. Так, у 2009 р. Tourism Concern намагався відстояти права народу галла щодо введення заборони на туризм на півдні США. Одним з ключових протиріч в даному контексті виступила розмитість методології оцінки туристичних дестинацій в якості унікальних або незайманих місць, що представляють цінність для нащадків.

Ще однією проблемою постає так званий екологічний расизм. За даними Х. Траска [11], на одного корінного жителя Гавайських островів припадає 35 туристів. Подібна скупченість призводить до величезного тиску на природні ресурси, витіснення традиційних ремесел, таких як рибальство та сільське господарство, а також рекордної міграції місцевих жителів, які залишаються на узбіччі туристичної індустрії. Гавайський туризм лобіюється державним і приватним секторами, які спрямовують близько 60 млн. дол. щорічно на рекламну кампанію, ігноруючи потреби місцевих громад.

Р. Чавес також описує туризм в категоріях «смертельної сили» [12], яка відкриває землі корінних народів для екотуризму, насильно змінюючи природне довкілля. Вчений пояснює, що транснаціональні корпорації та уряди, намагаючись отримати мільярдні прибутки, позбавляють місцевих жителів контролю і доступу до природних ресурсів. Наведені вище приклади свідчать про те, що чимало народів стають вимушеними учасниками глобальної туристичної мережі на основі свідомо несправедливих ринкових відносин.

Проте, недавні дослідження показують, що туризм може бути використаний як інструмент захисників екологічної справедливості, спрямований на підвищення обізнаності про стан навколишнього середовища. Пріоритетним завданням руху виступає справедливий розподіл екологічних збитків між туристами і приймаючою стороною, а також забезпечення участі місцевих спільнот у процесі прийняття рішень. Зокрема, Р. Пецуло презентував принципи захисту екологічної справедливості в США в роботі «Токсичний туризм: риторика забруднення» [13]. Вчений виступив з пропозицією використовувати токсичні тури, тобто свідоме відвідування забруднених місць туристами, з метою підвищення солідарності екологічно небайдужих людей, а також створення екологічних коаліцій для позитивного перетворення реальності. Отже, випадки палестинських і американських турів наочно демонструють можливості туризму як просвітницького та політичного механізму, що використовується певними туроператорами і НУО для налагодження зв'язків солідарності.

Для дотримання фокусу об'єктивності слід звернутися до позиції противників справедливого туризму. Зокрема, Дж. Бутчер [14] впевнений, що подібне моралізаторство призведе до стримування економічного розвитку країн, зважаючи на зменшення кількості туристів і нераціональне використання потенціалу регіону.

М. Ланфант і Н. Грабурн бачать в туризмі «своєрідний трансмісійний пояс» [15], що об'єднує країни з сильною економікою і держави третього світу. На їхню думку, політика в галузі туризму перетворюється на частину глобального проекту, спрямованого на задоволення суперечливих інтересів, а саме: організацію відпусток для громадян багатих країн і розвиток економічно слабких спільнот. Тобто суспільства, які не мають базової інфраструктури, змушені переорієнтуватися на так звану «туристизацію» як реакцію на форсування туризму міжнародними організаціями і великими компаніями за допомогою угод про вільну торгівлю в секторі послуг (ГАТС). Прогнозується, що ГАТС призведе до більшої концентрації фінансових суб'єктів в секторі туризму, оскільки туристичні ТНК підтримують тенденцію вертикальної інтеграції, що спричинить подальше обмеження можливостей спільнот третього світу контролювати туризм у власних інтересах.

Р. Махроуз виступила з відвертою критикою так званого «активізму транснаціональної солідарності». Сфокусувавшись на діяльності ISM в Палестині, вона представила активістів руху в якості посередників, що підсилюють усвідомлення кривди палестинцями за пасивної участі туристів. Її висновки були підтверджені повідомленнями одного з туристів, який виступив з різкою критикою подібного роду заходів. «Визнаючи благі наміри, учасник охарактеризував тур як безправну діяльність активістів, які намагаються зображати себе героями і залишають у місцевого населення відчуття якоїсь сезонно-політичної гри, орієнтованої на іноземців» [16].

Наведена вище цитата підтверджує той факт, що зустрічі в сфері туризму за своєю природою короткострокові, тому солідарність на їх основі досить обмежена, якщо не робляться свідомі зусилля для зміни політичної ситуації.

Позиція Р. Махроуз свідчить про наявність проблем у структурних засадах сучасної несправедливості, які навряд чи можливо вирішити за допомогою турів. Хіба тільки через відмову туристів від власного привілейованого становища порівняно зі статусом місцевої спільноти.

Крім акцентування уваги на рівності прав між приймаючою стороною і туристами, Ф. Хігінс-Дезбіоль виокремила наступні актуальні питання в контексті туризму справедливості:

1. Проблеми кліматичної несправедливості гостро ставлять питання про наслідки туризму відносно навколишнього середовища місцевих громад і феномен екологічних біженців.
2. Справедлива мобільність пов'язана із глобальними змінами в області екології, військовими конфліктами та кар'єризмом, супроводжуючись переміщенням індивідів у безпрецедентних масштабах.
3. Захист тварин набуває актуальності з огляду на глобальні антропогенні впливи. Рухи захисників прав тварин і природи виступають проти будь-яких форм туризму, що мають негативний вплив на місцеву фауну і флору. Під їх тиском деякі національні уряди визнають за цілими природними ландшафтами права юридичних осіб. Так, відповідно до законодавства Нової Зеландії, річки і гори племені маорі визнаються юридичними суб'єктами.
4. Діяльність НУО та представників академічних кіл у галузі туризму правосуддя. Обом сторонам слід створити креативний простір для підтримки відповідних ініціатив. З одного боку, дослідники відійдуть від чисто теоретичних викладок матеріалу, з іншого боку, робота НУО набуде наукового фундаменту.

НУО варто орієнтуватися на такі методи як представлення соціальних і культурних умов корінного населення в питаннях розробки компенсаційних схем і вибору туристичних дестинацій; проведення відкритих форумів за участю представників громадськості та бізнесу щодо туристичних практик, а також відстоювання прав місцевих громад відмовитися від туристичної

діяльності, що особливо актуально, коли туроператори озвучують можливість запросити члена місцевої спільноти в якості гіда.

Таким чином, туризм виступає сферою, сповненою питаннями правосуддя і актами несправедливості, незважаючи на всі спроби охарактеризувати її як комерційну діяльність, вільну від етичних проблем. Несправедливість по відношенню до місцевим громадам обумовлена навішуванням ярликів «екзотичного» місця, що привабливо для туристів, вигідно для туроператорів і некомфортно для місцевого населення. Крім того, туристичні корпорації отримують диспропорційну вигоду за рахунок ігнорування інтересів місцевих спільнот і позбавлення їх права претендувати на частину прибутку від туризму.

На сьогоднішній день виникла гостра необхідність в наданні підтримки НУО як інструменту досягнення екологічного та соціального правосуддя в туристичній галузі. Результати діяльності туристичних некомерційних організацій свідчать про те, що більшість ініціатив щодо справедливості і рівності коріняться у громадянському суспільстві, без участі глобальних гравців, таких як ВТО. Хоча неурядові структури досягли певних успіхів у вирішенні низки проблем, варто відзначити, що питання екологічної та соціальної справедливості, сформульовані низовими спільнотами, матимуть важливе значення для досягнення стійких змін у туризмі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. UNWTO (2013) International Tourism to Reach One Billion in 2012. URL: <http://media.unwto.org/en/press-release/2012-01-16/international-tourism-reach-one-billion-2012>.
2. Higgins-Desbiolles, F. (2018) The Potential for Justice Through Tourism/ Tourism Review, 13, URL: <http://journals.openedition.org/viatourism/2469>
3. Krippendorf, J. (1987). The Holiday Makers: Understanding the Impact of Leisure and Travel. Oxford: Butterworth-Heinemann Ltd. – 327 P.
4. McLaren, D. (2003) Rethinking Tourism and Ecotravel, 2nd ed. West Hartford, CT: Kumarian Press. – 305 P.

5. Kassis, R. (2007) The Palestinians and Justice Tourism: Another Tourism Is Possible / Tourism and Cultural Heritage, Bethlehem TEMPUS Program. URL: <http://www.atg.ps/index.php?page=1177263149.1199956205>
6. Scheyvens, R. (2002) Tourism for Development: Empowering Communities. Harlow, UK: Prentice-Hall. – 278 P.
7. *Так само
8. Kassis, R. (2007) The Palestinians and Justice Tourism: Another Tourism Is Possible / Tourism and Cultural Heritage, Bethlehem TEMPUS Program. URL: <http://www.atg.ps/index.php?page=1177263149.1199956205>
9. Alternative Tourism Group & Joint Advocacy Initiative (2012) Life Under Occupation. URL: http://www.atg.ps/index.php?page=one_day
10. Higgins-Desbiolles, F. (2008) Justice Tourism and Alternative Globalization / Journal of Sustainable Tourism, 16(3), pp. 345-364.
11. Trask, H.-K. (2000) Tourism and the Prostitution of Hawaiian Culture / Cultural Survival Quarterly, 24(1). URL: <http://www.cultural-survival.org/publications/csq>
12. Chavez, R. (2012). Globalization and Tourism: Deadly Mix for Indigenous Peoples. Third World Resurgence, 103. URL: <http://www.twinside.org.sg/title/chavez-cn.htm>
13. Fennell, D. (2006) Tourism Ethics. Clevedon, UK: Channel View. – 542 P.
14. Butcher, J. (2003) The Moralization of Tourism: Sun, Sand ... and Saving the World. London: Routledge. – 345 P.
15. Lanfant, M. & Graburn, N. (1992) International Tourism Reconsidered: The Principle of the Alternative / Tourism Alternatives, 7, pp. 88-112.
16. Higgins-Desbiolles, F. (2018) The Potential for Justice Through Tourism/ Tourism Review, 13, URL: <http://journals.openedition.org/viatourism/2469>